

Apvienoto Nāciju Pamatprincipi par advokātu lomu *

Apvienoto Nāciju astotais Kongress par noziegumu novēršanu un apiešanos ar likumpārkāpējiem savā sesijā Havannā, Kubā, no 1990.gada 27.augusta līdz 7.septembrim, kopēji vienojoties, pieņēma Pamatprincipus par Advokātu Lomu.

Ģenerālā Asambleja savā 1990.gada 14.decembra rezolūcijā Nr.45/121 atbalstīja Kongresa pieņemtos dokumentus un aicināja "Valdības vadīties no tiem, izstrādājot atbilstošas likumdošanas un programmatiskas direktīvas, un censties realizēt tajos ietvertos principus ... saskaņā ar katras valsts ekonomiskajiem, sociālajiem, juridiskajiem, kultūras un politiskajiem apstākļiem". 1990.gada 18.decembra rezolūcijā Nr.45/166 Ģenerālā Asambleja īpaši apsveica Pamatprincipus, aicinot Valdības, "respektēt tos un ņemt tos vērā savas nacionālās likumdošanas un prakses ietvaros".

Apvienoto Nāciju astotais Kongress par noziedzības novēršanu un apiešanos ar likumpārkāpējiem

Atceļot Milānas Darbības Plānu,¹ kas pieņemts, kopēji vienojoties, Apvienoto Nāciju septītajā Kongresā par noziedzības novēršanu un apiešanos ar likumpārkāpējiem, un kuru atbalstījusi Ģenerālā Asambleja savā 1985.gada 29.novembra rezolūcijā Nr.40/32,

Atceļot arī septītā Kongresa rezolūciju Nr.18,² kurā Kongress ieteica Dalībvalstīm nodrošināt praktizējošo advokātu aizsardzību pret nepiedienīgiem ierobežojumiem un spiedienu viņu funkciju izpildē,

Vēršot uzmanību uz augsto novērtējumu paveiktajam darbam, izpildot septītā Kongresa rezolūciju Nr.18, ko veic Noziedzības novēršanas un kontroles komiteja, Apvienoto Nāciju astotā Kongresa par noziedzības novēršanu un apiešanos ar likumpārkāpējiem sagatavošanas starpreģionālā sanāksmē par Apvienoto Nāciju normām un vadmotīviem noziedzības novēršanā un krimināltiesvedībā un īstenošanu un prioritāšu izvirzīšanu tālākai normu noteikšanai,³ kā arī reģionālās astotā Kongresa sagatavošanas sanāksmes,

1. Pieņem Pamatprincipus par Advokātu Lomu, kas izklāstīti šīs rezolūcijas pielikumā;

2. Iesaka Pamatprincipus nacionālai, reģionālai un starpreģionālai rīcībai un īstenošanai, ņemot vērā katras valsts politiskos, ekonomiskos, sociālos un kultūras apstākļus un tradīcijas;

3. Aicina Dalībvalstis ņemt vērā un respektēt Pamatprincipus to nacionālās likumdošanas un prakses ietvaros;

4. Aicina Dalībvalstis arī pievērst advokātu, tiesnešu, valdības un likumdevēja izpildnozaru locekļu, un sabiedrības kopumā uzmanību Pamatprincipiem;

---

* Publicēts: Latvijas Jurists, 1992, marts, Nr.1, arī: Tiesību akti par advokātu darbību. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 4.–12.lpp; Niedre A. Latvijas Republikas advokatūras darbības organizācija un pamatprincipi. Tiesību akti par advokatūras darbības organizāciju un advokātu darbību. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 53.–61.lpp.

¹ *Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan, 26 August to 6 September 1985: Report prepared by the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.86.IV.1), chap.I, sect.A.*

² *Ibid., sect.E.*

³ *A/CONF.144/IPM.5.*

5. Bez tam aicina Dalībvalstis informēt Ģenerāļsekretāru katru piekto gadu, sākot ar 1992.gadu, par progresu, kas panākts Pamatprincipu realizēšanā, ieskaitot to izplatību, to iekļaušanos vietējā likumdošanā, praksē, procedūrās un politikā, par problēmām, ar kurām nācies saskarties to realizēšanā nacionālā līmenī un par palīdzību, kas būtu nepieciešama no starptautiskās sabiedrības, un lūgumi Ģenerāļsekretāram par to ziņošanu Apvienoto Nāciju devītajā Kongresā par noziedzības novēršanu un apiešanos ar likumpārkāpējiem;

6. Aicina visas Valdības veicināt seminārus un apmācības kursus nacionālā un reģionālā līmenī par advokātu lomu un par respektu pret vienlīdzīgiem apstākļiem pieejai juridiskajai profesijai;

7. Mudina noziedzības novēršanas un krimināltiesvedības reģionālās komisijas, reģionālos un starpreģionālos institūtus, speciālas aģentūras un citas Apvienoto Nāciju sistēmas institūcijas, citas starpvaldību ieinteresētās organizācijas un ārpusvaldības organizācijas, kam ir konsultatīvs statuss Ekonomikas un Sociālajā Padomē, aktīvi iesaistīties Pamatprincipu realizēšanā un informēt Ģenerāļsekretāru par pūlēm, kas pieliktas, lai izplatītu un īstenotu Pamatprincipus un to realizācijas apjoma paplašināšanu, un lūdz Ģenerāļsekretāru referēt par to devītajā Apvienoto Nāciju Kongresā;

8. Uzaicina Noziedzības novēršanas un kontroles komiteju, pirmām kārtām, apsvērt šīs rezolūcijas efektīvas īstenošanas ceļus un veidus;

9. Lūdz Ģenerāļsekretāru:

a) spert atbilstošus soļus, lai pievērstu Valdību un visu Apvienoto Nāciju ieinteresēto orgānu uzmanību šai rezolūcijai, un nodrošinātu visplašāko iespējamo Pamatprincipu izplatību;

b) iekļaut Pamatprincipus nākošajā Apvienoto Nāciju publikāciju izdevumā ar nosaukumu Cilvēku tiesības: Starptautisko dokumentu apkopojums;⁴

c) Apgādāt Valdības pēc to lūguma ar ekspertu un reģionālo un starpreģionālo konsultantu pakalpojumiem palīdzības sniegšanā Pamatprincipu realizācijā un ziņojuma sniegšanā devītajam Kongresam par tehnisko palīdzību un apmācību, kas reāli sniegta;

d) Ziņot Noziedzības novēršanas un kontroles Komisijas divpadsmitajā sesijā par pasākumiem, kas veikti Pamatprincipu realizācijā.

---

⁴ *United Nations publication, Sales No. E.88.XIV.1*

Pamatprincipi par advokātu lomu

Ievērojot to, ka Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūti līdzās citiem principiem apliecina visas pasaules tautu apņēmību radīt apstākļus, kas nodrošina likumības ievērošanu, un pasludina, ka viens no to mērķiem ir panākt sadarbošanos, sekmējot cilvēka tiesību un pamatbrīvību ievērošanu neatkarīgi no rases, dzimuma, valodas un reliģijas. Ievērojot to, ka Vispārējā Cilvēka Tiesību Deklarācija¹ ietver vienlīdzības principu likuma priekšā, nevainības prezumpciju, tiesības uz taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā tiesā, kā arī visas garantijas, kas ir nepieciešamas, lai aizstāvētu jebkuru personu, kuru apsūdz sodāma nodarījuma izdarīšanā;

Ievērojot to, ka Starptautiskais Civilo un Politisko tiesību Pakts² papildus pasludina tiesības tikt tiesātam bez vilcināšanās un tiesības uz taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu kompetentā, neatkarīgā un objektīvā tiesā, kas izveidota saskaņā ar likumu;

Ievērojot to, ka Starptautiskais Ekonomisko, Sociālo un Kultūras Tiesību Pakts² vērs uzmanību uz Valstu pienākumu saskaņā ar ANO Statūtiem sekmēt cilvēka tiesību un brīvību vispārēju cieņu un ievērošanu;

Ievērojot to, ka Aizturētu vai ieslodzītu personu aizsardzības principi³ paredz, ka katrai aizturētai personai jādod tiesības izmantot advokāta palīdzību, sazināties un konsultēties ar viņu;

Ievērojot to, ka Standarta Minimālie Noteikumi par apiešanos ar ieslodzītiem⁴ rekomendē, ka notiesātiem ieslodzītiem jāgarantē juridiskā palīdzība un konfidenciāla sazināšanās ar advokātu;

Ievērojot to, ka personu, kurām draud nāves sods, drošības garantijas,⁵ apstiprina katra, kuru tur aizdomās vai apsūdz noziegumā, par ko var sodīt ar augstāko soda mēru, tiesības saņemt atbilstošu juridisko palīdzību visās lietas izmeklēšanas un iztiesāšanas stadijās saskaņā ar Starptautisko Civilo un Politisko tiesību Pakta 14.pantu;

Ievērojot to, ka Tiesību pamatprincipu deklarācija noziegumu un varas pārsniegšanas upuriem⁶ rekomendē veikt pasākumus starptautiskā un nacionālā līmenī, lai uzlabotu noziegumu upuru piekļūšanu tiesai, taisnīgu lietas izskatīšanu, restitūciju, zaudējumu atlīdzināšanu un palīdzību tiesā;

Ievērojot to, ka cilvēka tiesību un pamatbrīvību, uz kurām visiem cilvēkiem ir tiesības, pietiekama aizstāvība kā ekonomiskā, sociālā, kultūras, tā civilā un politiskā jomā prasa, lai visiem cilvēkiem būtu reāla iespēja izmantot juridisku palīdzību, ko sniedz neatkarīga juridiska profesija;

Ievērojot to, ka profesionālām advokātu asociācijām ir būtiska loma profesionālo standartu un ētikas uzturēšanā, savu biedru aizstāvēšanā no vajāšanas, kā arī nepamatotiem ierobežojumiem un apdraudējumiem, nodrošinot juridisko palīdzību visiem, kam tā vajadzīga, un kooperējoties ar valdības un citām institūcijām, lai sekmētu jurisdikcijas un sabiedrisko interešu mērķu sasniegšanu,

Pamatprincipi par Advokātu Lomu ir formulēti tā, lai palīdzētu Dalībvalstīm sekmēt un nodrošināt pienācīgu advokātu lomu, kura jārespektē, un tie jāņem vērā Valdībām nacionālajā likumdošanā un praksē un uz tiem jāvērs kā advokātu, tā tiesnešu, prokuroru,

¹ *General Assembly resolution 217A(III) of 10 December 1948.*

² *General Assembly resolution 2200A(XXI), annex, of 16 December 1966.*

³ *General Assembly resolution 43/173, annex, of 9 December 1988.*

⁴ *Human Rights: A Compilation of International Instruments (United Nations publication, Sales No.E.88.XIV.I), sect.G.*

⁵ *Ibid., sect.G.*

⁶ *General Assembly resolution 40/34, annex, of 29 November, 1985.*

likumdošanas, izpildvaras locekļu un sabiedrības uzmanība. Šie principi attiecas arī uz personām, kuras veic advokātu funkcijas bez advokāta formālā statusa saņemšanas.

Advokātu un juridiskās palīdzības pieejamība

1. Katram cilvēkam ir tiesības griezties pēc advokāta palīdzības saskaņā ar savu izvēli, lai aizstāvētu un nodrošinātu savas tiesības un aizsargātu tās visās kriminālprocesa stadijās.

2. Valdībām ir jāgarantē, lai visām personām, kas dzīvo šo valdību teritorijā un pakļautas to jurisdikcijai, tiek nodrošināta efektīva procedūra un iedarbīgs mehānisms reālai un vienlīdzīgai piekļūšanai pie advokāta neatkarīgi no rases, ādas krāsas, etniskās izcelsmes, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskajiem un citiem uzskatiem, nacionālās un sociālās izcelsmes, īpašuma, dzimšanas, ekonomiskā un cita statusa.

3. Valdībām ir jānodrošina nepieciešamā finansēšana un citi resursi juridiskās palīdzības sniegšanai nabadzīgām un, ja tas nepieciešams, citām mazturīgām personām ar ierobežotām spējām. Profesionālām advokātu asociācijām ir jāsadarbjas palīdzības, līdzekļu un citu resursu organizēšanā un nodrošināšanā.

4. Valdībām un advokātu profesionālajām asociācijām ir jāveicina programmas, kuru mērķis ir informēt sabiedrību par tās likumīgajām tiesībām un pienākumiem un advokātu svarīgo lomu to pamatbrīvību aizstāvībā. Īpaša uzmanība jāpievērš palīdzības sniegšanai nabadzīgām un citām mazturīgām personām ar ierobežotām iespējām, lai dotu tām iespēju aizstāvēt savas tiesības un nepieciešamības gadījumā griezties pēc advokātu palīdzības.

Speciālas garantijas kriminālajā tiesvedībā

5. Valdībām ir jānodrošina, lai kompetentas varas iestādes nekavējoties informētu visas personas, kas tiek aizturētas, arestētas vai turētas apcietinājumā vai pret kurām izvirza kriminālapšūdzību, par viņu tiesībām saņemt viņu izraudzīta advokāta palīdzību.

6. Katra augšminētā persona, kurai nav advokāta, visos gadījumos, kad tas ir nepieciešams taisnīguma interesēs, ir tiesīga saņemt tāda advokāta palīdzību, kam ir pārkūpuma raksturam atbilstoša kompetence un pieredze šādās lietās, lai sniegtu efektīvu juridisku palīdzību bez atlīdzības no šīs personas, ja tai nav nepieciešamo līdzekļu.

7. Valdībām ir jānodrošina, lai visas personas, kas aizturētas, arestētas vai tiek turētas apcietinājumā ar vai bez kriminālapšūdzības izvirzīšanas, nekavējoties varētu griezties pie advokāta, jebkurā gadījumā ne vēlāk kā pēc 48 stundām no aizturēšanas vai aresta brīža.

8. Visām aizturētām, arestētām vai cietumā ieslodzītām personām jānodrošina atbilstošas iespējas, laiks un līdzekļi, lai bez kavēšanās, iejaukšanās vai cenzūras un ievērojot pilnīgu konfidencialitāti, satiktos vai sazinātos un konsultētos ar advokātu. Tādas konsultācijas var būt likuma pilnvarotu amatpersonu redzes lokā, bet ārpus dzirdamības robežām.

Kvalifikācija un apmācība

9. Valdībām, advokātu profesionālajām asociācijām un mācību iestādēm jānodrošina, lai advokāti saņemtu atbilstošu izglītību un apmācību un apzinātos advokātu ideālus un ētiskos pienākumus, cilvēka tiesības un pamatbrīvības, ko atzīst nacionālās un starptautiskās tiesības.

10. Valdībām, advokātu profesionālajām asociācijām un mācību institūtiem jānodrošina, lai uzsākot vai turpinot nodarboties ar tieslietām personas netiktu

diskriminētas atkarībā no rases, ādas krāsas, dzimuma, etniskās izcelsmes, reliģiskiem, politiskiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, īpašuma, dzimšanas vietas, ekonomiskā vai cita statusa; izņemot prasību, ka advokātam jābūt attiecīgās valsts pilsonim, kas nevar tikt uzskatīta par diskriminējošu.

11. Valstīs, kurās pastāv grupas, kopienas vai reģioni, kuru prasības pēc juridiskās palīdzības netiek apmierinātas, it sevišķi ja tādām grupām ir īpaša kultūra, tradīcijas, valoda vai, ja tās bijušas diskriminācijas upuri pagātnē. Valdībām, profesionālām advokātu asociācijām un mācību iestādēm ir jāveic speciāli pasākumi, lai radītu labvēlīgus nosacījumus šo grupu pārstāvjiem, kas vēlas sākt nodarboties ar tieslietām un ir jānodrošina šo grupu vajadzībām atbilstoša apmācība.

Pienākumi un atbildība

12. Advokātiem ir vienmēr jāglabā savas profesijas gods un cieņa, kas ir būtiski tiesvedības elementi.

13. Advokātu pienākumiem pret klientiem ir jāiekļauj:

a) Konsultāciju sniegšana klientiem par viņu likumīgajām tiesībām un pienākumiem, kā arī par tiesību sistēmas darbības principiem, ciktāl tie attiecināmi uz klientu likumīgajām tiesībām un pienākumiem;

b) Atbilstošas visa veida palīdzības sniegšana klientiem un tiesisku aktu veikšana viņu interešu aizsardzības nolūkos;

c) Palīdzības sniegšana klientiem attiecīgās tiesās, tribunālos vai administratīvās iestādēs.

14. Advokātiem, aizstāvot savu klientu tiesības un sekmējot jurisdikcijas realizēšanu, ir jāpanāk cilvēka tiesību un pamatbrīvību, ko atzīst nacionālās un starptautiskās tiesības, ievērošana un ir vienmēr jārīkojas godprātīgi un neatlaidīgi saskaņā ar likumiem un atzītiem profesionāliem standartiem un ētiskām normām.

15. Advokātiem ir vienmēr jābūt lojāliem pret savu klientu interesēm.

Advokātu darbības garantijas

16. Valdībām ir jānodrošina, lai advokāti

a) varētu izpildīt visus viņu profesionālos pienākumus bez iebiedēšanas, šķēršļiem, traucējumiem un iejaukšanās nevietā;

b) varētu brīvi pārvietoties un konsultēt klientus gan savā valstī, gan ārzemēs;

c) neciestu no apsūdzības, administratīvām, ekonomiskām vai citām sankcijām, vai lai neviens nevarētu ar tām piedraudēt par jebkurām saskaņā ar atzītiem profesionāliem pienākumiem, standartiem un ētiku veiktām darbībām.

17. Ja advokātu drošība ir apdraudēta sakarā ar profesionālo pienākumu izpildi, viņus ir atbilstoši jāaizstāv varas iestādēm.

18. Advokātus nevar identificēt ar viņu klientiem vai klientu lietām sakarā ar viņu (advokātu) profesionālo pienākumu izpildīšanu.

19. Neviena tiesa vai administratīva institūcija nevar atteikties atzīt advokāta, kam ir atļauja praksei, tiesības pārstāvēt savu klientu, ja advokāts nav ticis diskvalificēts saskaņā ar nacionālo likumdošanu un tās piemērošanas praksi un saskaņā ar šiem Principiem.

20. Advokāti bauda civilo un kriminālo imunitāti attiecībā uz svarīgiem paziņojumiem, kuri godprātīgi izdarīti rakstveidā vai mutvārdos, vai realizējot profesionālos pienākumus tiesā, tribunālā vai citā juridiskā vai administratīvā iestādē.

21. Kompetentu varas iestāžu pienākums ir nodrošināt advokātiem iespēju savlaicīgi saņemt īpašumā šo iestāžu vai kontrolē esošu atbilstošu informāciju, dokumentus un lietas materiālus, lai nodrošinātu advokātam iespēju sniegt efektīvu palīdzību savam klientam. Šāda iespēja jāsaģādā visdrīzākajā laikā.

22. Valdībām ir jāatzīst un jāievēro komunikāciju un konsultāciju konfidencialitāte starp advokātiem un viņu klientiem viņu profesionālo attiecību ietvaros.

Runas un biedrošanās brīvība

23. Advokātiem tāpat kā citiem pilsoņiem ir tiesības uz runas brīvību, ticības brīvību, brīvību apvienoties asociācijās un organizācijās. It īpaši, viņiem jābūt tiesībām piedalīties publiskās diskusijās tiesību un tiesvedības jautājumos, cilvēka tiesību nodrošināšanā un aizsardzībā un tiesībām pievienoties vai izveidot vietējās, nacionālās un starptautiskās organizācijas un apmeklēt to sanāksmes, profesionāli neciešot viņu likumīgas rīcības dēļ vai tādēļ, ka viņi ir likumīgas organizācijas locekļi. Realizējot šīs tiesības, advokātiem vienmēr jāievēro likums un atzītie profesionālie standarti un ētika.

Advokātu profesionālās asociācijas

24. Advokātiem ir tiesības veidot pašpārvaldes asociācijas, lai pārstāvētu savas intereses, veicinātu tālāku mācīšanos un apmācību un nodrošinātu profesionālo integritāti. Profesionālo asociāciju locekļi ievēlē izpildinstitūciju un tā realizē savas funkcijas bez ārējās iejaukšanās.

25. Profesionālajām asociācijām jāsadarbojas ar Valdībām, lai nodrošinātu jebkuras personas tiesības uz efektīvu un vienlīdzīgu pieeju juridiskai palīdzībai un lai advokātiem būtu iespējams bez citu iejaukšanās nevietā dot padomus un palīdzēt klientiem saskaņā ar likumu un atzītiem profesionāliem standartiem un ētiku.

Disciplinārā procedūra

26. Advokātu profesionālās uzvedības kodeksu nosaka advokatūra ar savu attiecīgo institūciju starpniecību vai likumdošana saskaņā ar nacionālajiem likumiem un parašām un atzītajiem starptautiskajiem standartiem un normām.

27. Sūdzības vai apsūdzības izvirzīšana pret advokātu sakarā ar viņa profesionālo darbību ir jāveic nekavējoties un taisnīgi attiecīgas procedūras ietvaros. Advokātiem ir jābūt tiesībām uz taisnīgu lietas izskatīšanu, ieskaitot iespēju pēc savas izvēles izmantot advokāta palīdzību.

28. Advokātu disciplinārlietu izskatīšana tiek nodota objektīvai disciplinārai komisijai, ko nodibina pati advokatūra, neatkarīgai ar likumu noteiktai varas institūcijai vai tiesai un tā ir pakļauta neatkarīgas tiesas izskatīšanai.

29. Visas disciplinārlietas izskata, ievērojot profesionālās uzvedības kodeksu un citus atzītus profesionālos standartus, ētiku un šos Principus.